

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X.

1900.

Sešitek 2.

Academia Operosorum.¹⁾

Spisal Viktor Steska.

Imenitni in srečni dogodki, zlasti znamenite zmage, so vselej nenavadno vplivali na povzdigo narodnega ponosa. Ta ponos pa je vzbudil ljubezen do dela in živahnejšega duševnega življenja. Tudi v naši zgodovini se kaže isto, kar vidimo pri Grkih po bitki pri Maratonu in Salamini, pri krepkih Rimljanih po Cezarjevih in Avgustovih zmagah in pri vstrajnih Nemcih v naši dobi. Ni skoro dobe v naši zgodovini, v kateri bi se bil narod bolj zavedal svoje moči in se bolj veselil zmage, kakor po zadnjih srečnih vojnah proti krutemu Turku. Najprej se je Slovenec oddahnil po sijajni zmagi pri Sisku l. 1593. Ali Turek je bil tačas še mogočen in strah je ostal ljudem še v mozgu. Ko pa je bil Turčin premagan pri Dunaju l. 1683., ko so ga prepodili z Ogerskega in l. 1699. sklenili mir, je neizmerna radost navdajala vsakega Slovence. Izginila je mora,

¹⁾ Ta spis sem sestavil večinoma po rokopisih Gregorija Dolničarja, ki leže v ljublj. semeniščni knjižnici. Pisali so že o akademiji: P. pl. Radics v »Letop. Mat. Slov.« 1880, str. 31—33, z ozirom na umetnost. J. Marn: »Jezičnik«, 22. leto, str. 1, 2. Dr. Glaser »Zgodovina slov. slovstva« I. str. 135, ki jo le omenja. Nemški je pisal precej dobro o njeni upravi in delavnosti dr. E. H. Costa v »Mittheilungen d. hist. Ver. f. Krain« l. 1861, str. 41—46. Ta tudi navaja one, ki so pred njim pisali o akademiji. Po njegovem spisu je posnel svoj sestavek A. Dimitz: »Geschichte Krains« str. 112—114. in »Kurzgef. Geschichte Krains« str. 102.

ki je tlačila našo domovino blizu tri stoletja. Schoenleben in Valvasor sta odkrila slavno preteklost domovine in seznanila naše prednike z zgodbami nekdanjih časov. S kolikim navdušenjem so ljudje čitali te zgodbe! In ne brezuspešno!

Res je, da popolnoma mirnih časov tudi pozneje ni bilo. Španjska nasledstvena vojna je vznemirjala tudi naše pokrajine. Admiral Forbin je napal l. 1702. Trst in mnogo Tržičanov se je tedaj preselilo v Ljubljano. Tudi Ljubljanci so morali paziti, da jih ni kdo napadel. Toda nekdanjega strahu ni bilo več, in ljudje so vkljub bojnemu vrišču pridno delali, ne meneč se mnogo za sovražnike.

V to svetlo dobo naše, sicer bolj žalostne zgodovine spada plodno delovanje prve naše svetne družbe, imenovane »Academia Operosorum«, t. j. »družba delavnih mož.«

1. Kako se je družba pričela?

Misel, naj se v Ljubljani ustanovi družba delavnih mož, se ni rodila na naših tleh. Milejše solnce italijansko ji je ogrevalo kal, in radostno navdušenje v domovini je pognalo v cvetje in sad ta prvi pričetek skupnega delovanja na znanstvenem in umetnostnem polju. Na italijanskih tleh, pravim, se je rodila ta misel. Katoliški stariši svojih sinov niso prav radi pošiljali na nemška vseučilišča, ker so ondi prihajali v dotiko s protestanti in vračali se za vero mlačni in odtujeni domov. Te nevarnosti ni bilo v Italiji, kjer je katoličanstvo cvelo. Poleg tega so mladeniči sami hrepeneli po solnčni Italiji, kjer je bilo življenje jasnejše in živahnejše, nego po nemških vseučiliščih. Marsikateri mladenič je sicer odšel na nemško vseučilišče, pa kmalu je odprnil v Italijo in ondi dovršil svoje učenje. Razen mnogih mladeničev v rimskem kolegiju »Germanicum« so dokončali na Laškem svoje nauke: Florijančič, Marko Grbec, Peterman, trije Dolničarji in drugi. Vlekla je neka sila naše mladeniče v Italijo. In kako, da bi jih ne bila! Ali ni mladostno srce takó dovzetno za ideale? In kje bi se bilo moglo po idealih koprneče srce lažje utešiti,

kakor v Italiji, v domovini umetnosti, v domovini največjih stavbarjev, kiparjev in slikarjev? Ali niso imena Fra Angelico, Mihelangelo, Rafael, Bramante, Corregio, Tizian zvenela vsem po ušesih? V glasbi so bili Italijani prav takó merodajni. O miloglasni italijanski poeziji kar molčim. Ugodno podnebje, veselo katoliško življenje, lepa mesta, krasne cerkve, znamenite umetnine, pravadne starine, glasoviti učitelji: vse to je vleklo naše mladeniče v Italijo.

Posamezniki so se že na Italijanskem vpisali v učene družbe, ali pa so bili pozneje vsprejeti na podlagi svojih spisov. Mnogo bi jih bilo tudi v poznejših letih sodelovalo, pa ni bilo lahko mogoče, ker so bili preveč osamljeni in predaleč od središča. Kaj je bilo storiti? Mož, dobrih in učenih, je doma bilo dovolj. Treba jih je bilo le zbrati. In res, posrečilo se je. Najprej so ustanovili l. 1688. *Dizmovo bratovščino* (»Societas Unitorum«). V to družbo so smeli pristopiti le plemenitniki in doktorji. Iz množice v tej bratovščini zbranih mož so poslej nastale druge družbe, ki so imele razne namene. Najprej se je vzbudila »Academia Operosorum« l. 1693., pozneje društvo pravoslovcev l. 1698., društvo prijateljev glasbe (»Academia Philo-Harmonicorum«) l. 1701., družba risarjev (»Incul-torum«) l. 1702. Snovala se je tudi posebna umetniška družba, ki si je izposodila pravila pri laških družbah enakega imena. Med temi naštetimi družbami živi deloma še ena: družba prijateljev glasbe. Najbolj je vplivala na isto in naslednjo dobo »Academia Operosorum«. Oglejmo si torej to družbo nekoliko natančneje!

2. Kaj pomenja ime: „Academia Operosorum“?

Najprej treba razložiti pojem »Academia«. Slavni grški modrijan Platon je poučeval svoje učence v gimnaziji blizu Aten, ki se je po svoji legi imenovala akademija, kraj namreč je bil posvečen grškemu heroju Akademu. Platonove učence so imenovali akademike in njegovo šolo akademijsko. Danes pa imenujemo akademije višja izobraževališča v vedah

in umetnostih. A beseda akademija si je pridobila še drug pomen. Dandanes namreč pomenja akademija tudi družbo, v kateri so se zbrali možje, hrepeneči po napredku v posameznih vedah ali v umetnosti.

Take družbe so bile v navadi že prejšnje čase. V Aleksandriji so imeli judje že v 1. veku po Kristu tako akademijo. Pozneje so jo zasnovali Arabci. Za vlade Karola Velikega je poskusil vzbuditi tako družbo učeni Alcuin. V novem veku so se akademije hitro množile. V Italiji so se pričele, ko je padel Carigrad v turške roke. Izseljenci Grki so zasnovali prvo akademijo v Florenci. V sosednjih Benetkah se je pričela l. 1495. Ustanovil jo je Aldus Pius Manuzzi. Ta akademija si je pridobila mnogo zaslug z izdajo starih klasikov. Izdaja se imenuje še sedaj po ustanovniku aldinska. Najbolj znana italijanska akademija je »Academia della Crusca«, katero je ustanovil Anton Frančišek Grazzini l. 1582. v Florenci za čiščenje in likanje italijanskega jezika. Ta še vedno deluje. Krog l. 1700. so imeli skoro v vsakem mestu v Italiji svojo akademijo. V Rimu je bila »Academia Arcadam«. V njo sta bila vpisana tudi Gregor in Sigmund Dolničar. V Bolonji je delovala od l. 1588. »Academia Gelatorum«. V to sta se vpisala Schoenleben in l. 1688. tudi Gregorij Dolničar. Ta akademija je izdala izvestje o svojih udih in o svojem delovanju l. 1672.²⁾ G. Dolničar je bil še nadalje ud akademije v Forliju, v Benetkah in v Folignu. Iz Italije so se širile akademije v druge dežele. Na Nemškem je bila znana »Academia Fructiferorum«, ustanovljena l. 1617. v Frankobrodu na Meni. Imenitna je bila tudi »Academia naturae curiosorum«, ki se je pričela v Vratislavi, nadaljevala v Norimbergu. Ustanovil jo je slavni zdravnik Jan. Lavr. Bauschius l. 1652. Imenovala se

²⁾ Gr. Dolničar je bil posebno ponosen na to. Sam piše: »Huic viro Illustrissimo (grofu Valeriju Zanis-u) pariter ac humanissimo plurimum me obstrictum agnosco, quod eius ope tam nobili, ac virtuoso consortio immeritus anno 1688, saeculari ab instituta Accademia, aggregatus sim.«

je tudi »Academia Caesareo-Leopoldina«. Izdajali so udje naravoslovne in zdravniške spise in opisovali življenje umrlih članov. Ud te akademije je bil naš Marko Grbec, ki je v glasilo akademije pošiljal vsako leto svoje opazke. Smeli so pa dopisovati tudi drugi učenjaki. Tako ji je poročal Gregor Dolničar o potresu v Ljubljani 4. decembra l. 1690. in 19. febr. l. 1691. (Ann. 9. observ. 226.)

Na Dunaju je ustanovil Ivan Podesta l. 1674. društvo »Academia linguarum orientalium«, ki je bilo pod cesarskim varstvom. L. 1677. je društvo izdalo plodove triletnega truda. Sodelovalo je pri tem delu enajst akademikov, ki so gojili arabski, turški in perzijski jezik. — Razen teh družb jih je bilo še mnogo po Nemškem: v Lipsiji, v Jeni itd. Na Angleškem je bila znana kraljeva »Academia Philosophiae experimentalis«, kateri je načeloval kralj sam. Tej družbi je za shode daroval kralj Greshamski kolegij. Ustanovnik je bil Bacon Verulamski. Član te družbe je bil tudi naš zgodovinar Valvasor, ki ji je dopisoval o znamenitih stvaréh. Na Francoskem je bilo več akademij. Podpiral jih je posebno kralj Ludovik XIV. Najbolj znana je bila »Académie Francaise«, ustanovljena l. 1635., ki se je združila pozneje z nekaterimi drugimi v »Institut de France«.

Bile so torej akademije z raznimi nameni razširjene po vsem olikanem svetu. Nekateri domačini so bili udje tujih akademij, a bivali so daleč od njih. Želeli so torej sami, združiti se v akademijo, kateri bodi sedež Ljubljana. In kakó naj se imenuje? Sklenili so: »Academia Operosorum« bodi ji ime, ker bo združevala vse delavne moči, vse za napredek domovine navdušene može. Namen ji bodi: gojiti vedo in umetnost in širiti omiko med narod, pravila pa se posamejno po nemških in italijanskih akademijah.

3. Ustanovi se „Academia Operosorum“.

Prišlo je l. 1693. V Ljubljani so se spominjali stoletnice, kar so premagali Turke pri Sisku. V ta namen so postavili

lesen spomenik presvete Trojice, ki so ga pozneje (l. 1721.) nadomestili z lepim kamenitim spomenikom. V Ljubljani je bilo precej šuma, ker so imeli vojake nastanjene, dokler niso 8. junija odšli. Suša je bila, in strela je udarila in požgala osem hiš v predmestju sv. Janeza. Konec leta je zatisnil za vselej domoljubni Valvasor svoje oči. Tega leta se je osnovala v Ljubljani »Academia Operosorum«. Gregor Dolničar piše v svoji knjigi »Epitome«: »Anno 1693 conditur celebris Academia Operosorum Labacensium in Jaseone Urbe, pia in Apollinem idololatria, ac immarcescibili Pieridum applausu«. — Družba je bila sprva še bolj tajna, svet ni vedel mnogo o njej. Med seboj so se udje navduševali za delo. Dne 5. februarja l. 1694. so se dogovarjali, naj se imenuje »Academia Operosorum Josephina« na čast nadvojvodi in poznejšemu cesarju Jožefu I. Kanonik Gladič je obljubil pripomoči, da odobri nadvojvoda ta sklep. Izvršili pa sklepa menda niso. Osem let so delovali natihoma. L. 1701. pa so hoteli stopiti močni v javnost in s svojim prvim nastopom pridobiti zase vse kranjske omikance.

Sv. Lucije večer krog 6. ure (13. dec. 1701) so jasno svetile mnogoštevilne voščene sveče v ljubljanski škofijski palači. Slovesno opravljeni gostje so se zbirali v dvorani, katero je bil prepustil družbi za ta večer novi knezoškof Ferdinand grof Kuenburg³⁾, ki je bil nastopil škofijo še-le 22. septembra. Kuenburg je bil velik prijatelj vedi in umetnosti. K zborovanju sta prišla dva kneza ter cerkvena in svetna gospoda. Predsednik prošt dr. Janez Prešeren otvori svečano zborovanje. Gostje sedejo, bobni in trobente se oglasé naznanjujoč nastop slavnostnega govornika dr. Janeza Štefana Florijančiča pl. Grienfeldskega. Ta nagovori goste takó:

»Pagani so častili zrece, napovedovalce prihodnjosti iz ptičjega letanja in živalskega droba, češ, da ti oznanjajo božjo voljo in odkrivajo bodočnost. Ne bom našteval posameznih prorokb, vender ne smem zamolčati, kaj so oznanjale čebele po mnenju avgurjev. V punski vojski

³⁾ Hist. cath. eccl. str. 32 in 44.

in Brutu in Kasiju so napovedovale pogubo. Nasprotno so hranile mladega Hierona več dnij z medom in napovedovale, da bo vladal Sirakuzanom. Platonu so prorokovale gladko besedo, ko so mu spečemu nanesele medú v usta. Ker so se naselile čebelice po raznih krajih naše domovine, bi vam lahko kaj prorokoval o njeni usodi, pa ne maram, ker prepoveduje sv. pismo prorokovanje (Lev. 19, 26). Ker torej ne smem prorokovati, naj vam nekoliko razložim naš rek: »Nobis atque aliis operosi«.

Kakor čebelice zbirajo med iz cvetic in nosijo v satovje človeku v korist, takó tudi operosi srkajo sok iz raznih pisateljev in zbirajo v satovju vsem v korist. Ali ni nam koristno, če se vsakdo spopolnjuje v svoji stroki, in ne bo-li s tem tudi drugim koristil? Ne samo koristno, tudi sladko delo je to. Kaj naj bo človeku v tem kratkem življenju slajšega, kakor natančno pregledavati preteklost, kakor v zrcalu zreti delovanje toliko stoletij in sklepati na prihodnjost, varovati se hudega? Gotovo, če je že sama narava poskrbela, da se duh veseli spoznavajoč stvari, ali ne bo to proučevanje razveseljevalo tudi akademikov in jih navduševalo, da po svoji zmožnosti preiskujejo znanstvene reči in objavljajo sebi in drugim v radost? Gotovo, koristno in sladko je to delo, toda bojim se, da ne bi udje preveč čutili težav radi stanovskih dolžnostij. Nekaj brezdvomno znaš ali vsaj hrepeniš znati. V tej stroki torej lahko kaj storiš. In koliko nas je v društvu! Vsak se peča z znanostjo iz mladega. Ali ne velja vsakemu Apelov rek: »Nulla dies sine linea?« In tem naj bi bilo težavno, kar vedó ali beró zabeležiti in potem spraviti na svetlo? Vsakdo spozna, da ni posebno težko. Recimo pa, da bi bilo težavno; ali ne olajšuje napora pesnika Ovidija rek: »Vivitur ingenio, caetera mortis erunt,« in Propercijev rek: »Ingenio stat sine morte decus.« Tega mi pač ni treba dokazovati, saj zgodovina priča, da dela še žive, ko so dotičniki našim očem že davno izginili. In pomislite, ko bi se ne ozirali na to, ali ni več vredno, kaj znati, kakor biti nevednež? In koliko časti donaša, če ljubite znanost, uči naj vzgled Julija Cezarja, ki je bil prvi v boju in prvi v spisih, ki je svoja dela ovekovečil tudi z vednostjo.

Učeni akademiki, sedaj se obračam do vaših imen! Kaj hočete ž njimi povedati? Vsakdo pač ve. Poglejmo pa, kaj pomenjajo imena, če jih malo spremenimo, to je, če črke zasučemo. Začnimo pri predsedniku. »Resolutus — nonne: ros elutus? Quid autem Academicis apibus rore hoc possit esse charius? Nam floribus insidunt variis, roremque madentem ore legunt.«

Govornik je govoril v sličnih primerih dalje. Ker teh govorniških igrač, dasi so nekatere duhovite, ne moremo prevesti, naj jih tu le omenimo še nekoliko: Acuminosus — in camo usus. — Adultus — lusu dat — ut ludas. — Candidus — dicandus — discunda. — Devius — de visu

— i de usu — vidues. — Delicatus — est lucida — sat lucide — dat se luci. — Exquisitus — quis exitus — vix quis est. — Fidus — divus. — Gelatus — ut legas — tu alges? — Providus et ipse apum usum, quo mellificaturae prodire assolent, perspectum habet, hoc ergo tu »usu prodi«, et »diu puros« ad alveare conserva favos. — Tinnulus demum (govornik sam) nil nutus prodesse satis superque innuis, nec enim a nutibus, sed ab operis et operibus operosi dicendi sunt operosi.

Končal je dr. Florijančič svoj govor z večkratnim hronostihom (1701):

En apes aCaDeMICae
MeL sIne feLLe DefLorantes
per has AeMona faCta DoCtIor
fVLgeblt
fVLgenDoqVe
Vero gaVDIo eXsILlet.

DIXI.

Konec govora so zopet naznanjali bobni in trobente. Potem se je pričel glasbeni koncert. Med koncertom so delili štirje dijaki iz retorike posameznim gostom knjižico: »Apes ACaDeMICae operosorum Labacensium« . . . Oddali so 150 izvodov. Kakšen je bil koncert, ne vemo natančneje povedati, ker se je popis izgubil, le konec nam je ohranjen, ki se glasi:

»Audistis finem operis, quod promunt operosi.
Hoc sibi sumunt oneris, ne stertant otiosi.
Sibi student et aliis, haec Apium natura
Pro his decertat paliis Doctorum armatura.
Dabunt mella faventibus et favos propinabunt,
Aculeum rodentibus et dentes declinabunt.«

Zadnja vrstica lepo označuje mirni duh te družbe, ki je hotela le delati, ne pa se vojskovati in prepirati. In vender je imela nasprotnike takoj pričetkoma, pa se nanje ni ozirala.⁴⁾

Po koncertu je predsednik prošt dr. Prešeren zahvalil vse udeležence in sklenil zbor.

⁴⁾ »His actibus publicum merebat applausum, non obstante momorum levi susuro, qui nusquam in magnis rebus desunt«, pravi Dolničar.

Knjižica, ki so jo razdeljevali pri shodu, ima dolg latinski naslov: »Apes ACaDeMICae operosorum Labacensium, sive institutum, leges, scopus, nomina, et symbola novae academiae sub apum symbolo Labaci adunatae, orbi literario exhibitae cum oratione inaugurali in primo Conventu publico ad pro-Ceres AeMonaE DICta. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. Eccl. 11. v. 3. Cum lic. sup. Lab. Ex Typographeo Mayriano Inclyti Ducatus Carnioliae«. 4°. To delce je okrašeno tudi z lesorezi ilustratorja Andreja Trosta. Na naslovnem listu drži orel ščit, kjer je naslikan ulnjak, zadaj pa Ljubljana s slikovitim gradom. Napis: »Nobis atque aliis operosi.«

Za tem naslovom se bero na str. 3. pravila: »Leges academiae«. Da se spozna natančno pomen te družbe in nje namen, naj navedemo bistvo teh pravil. 1. Kakor sta vsake akademije namen vaja in napredek v književnosti, tako je tudi ljubljanski, ki ima za simbol čebelo, poglobitni namen, da zbira iz cvetov raznih pisateljjev snov v celoto. 2. Prost pristop je dovoljen vsakemu domoljubu in tudi tujcu, ki ima višjo izobrazbo. 3. Kdor hoče pristopiti, naj svojo željo izrazi predsedniku ali kakemu udu. Če so ga vsprejeli, naj si izbere simbol, nanašajoč se na čebele, in vsprejme akademiško ime. S tem, ali pa tudi s priimkom se podpiše, kedar kaj izda. 4. Da bo zasebno delo v splošno korist, skrbi naj vsak ud, da izpiše, kar najde važnega v raznih knjigah in ugaja njegovi sposobnosti, naj pristavi svoje opazke, zbere, uredi in izda z naslovom: »Eruditiones Operosorum Labacensium Theologicae, Juridicae, Medicae, Politicae etc.« 5. Da se ne bo motil časovni red, naj obdeluje prvo leto, kar se je zgodilo važnega v posamezni stroki v prvem veku po Kristusu, bodisi v bogoslovju, pravoslovju, zdravilstvu, bodisi drugje, karkoli obdeluje. Drugo leto pride na vrsto drugi vek in tako dalje.

7. V ta namen volijo udje stalnega predsednika, ki predseduje, sklicuje zbere in rešuje dvome; dalje podpredsednika, ki ga namestuje; zapisnikarja (notarja), ki zapisuje, kar se

godu v društvu, ki hrani pečat in simbole; naposled še tri razsojevalce, in sicer bogoslovca, pravoslovca in zdravnika.

8. Da pa bodo imeli udje za svoja dela pripravno tvarino, se bo z radodarnimi prispevki akademikov napravila knjižnica, vsakomur dostopna. Nastavi se tudi knjižničar, ki jo bo oskrboval. 9. Seje bodo vsaj po štirikrat na leto, kadar bo vseč predsedniku ali podpredsedniku. Tu se bo razpravljalo o vseh akademije se tičočih stvareh in o tvarinah, ki se bodo javno obravnavale. Zbor bo enkrat na leto, kamor se povabijo plemiči in izobraženci. Tu se bodo morda brale tudi društvene razprave.

Iz teh pravil se torej jasno spozna namen in ustroj akademije delavnih mož. Predsednik je bil stalen. Prvi je bil dr. Janez K. Prešeren. Predsednika sta bila tudi več let Janez Rudolf Coraduzi baron Halberstain in kanonik Jurij Andrej Gladič. L. 1712. izvolijo dr. Marka Grbca.⁵⁾ Pozneje je bil Janez Jakob Schilling.⁶⁾

V knjižici so nadalje naštetih vsi udje; s predsednikom jih je 23, in so raznih stanov, bivajoči večinoma v Ljubljani. Duhovnikov je šest, zdravniki 4 in 13 pravnikov. Vsakemu udu je v knjižici namenjen po en list. Druga stran je prazna, na prvi pa je lesorez s simbolom, nanašajočim se na ime in na čebelo. Krog je napis imena, privzetega imena in reka. Prešeren na pr. ima na ščitu narisane lep grad, zadaj drevored, spredaj gredice in čebelico, letečo na rožo. Na traku je naslov: »Joa. Bab. Prescheren, Praepos. Labac. — Resolutus. — Nec spinae terrent. Genij v desnem kotu drži proštove grb. Pod tem simbolom je šestvrstičen epigram. Za vzgled naj stoji tu ves:

• Ardua virtuti via nulla, nec ulla labori
Semita, cui stipat mens Resoluta manum.
Nec spinae terrent; Spes, et labor omnia vincit,
Nam semper comes est, proxima spina Rosae.

⁵⁾ A. 1712 fit omnium calculo Praeses Academiae, quo munere suscepto omnes partes ejusdem adimplevit. (Greg. Dolničar: Bibliotheca.)

⁶⁾ M. Pochlin: Bibliotheca p. 48.)

A spinis ipsis, quem nulla pericula terrent,
Ut mel Apes, roseas fert Resolutus Oves.◀

Še nekaj vrstic navedimo, ki si jih je izbral ustanovnik
glasbene akademije Janez Bertold pl. Höffer:

>Heu me! nullus adest? est. devio! signa refer? fer:

Haec est, quam calcant Agmina, Semita? Ita;

Melle redundat! dat. via sit licet aspera? Spera

Fors Operosum, Echo, me fore reris? eris.

Agmina quaerit? it. Hinc monumenta parabit? arabit,

Devium, Ibo; vale flebile mitto tibi! I.

Na vse simbole se nanaša pesmica:

Sugite melligenos Operosorum pignora rores.

E sacra veterum sugite lecta penu.

En numerosa thymum spondent monumenta suavem,

Insueti Mores, Ritus et integritas;

Diffusi redolent flores, quos temporis aetas,

Aut natura recens seminat alma sinu,

Exeat in liquidos, Apium instar, quisque labores,

Et rosea coeptos urgeat arte favos;

Omnibus unus amor studii, labor omnibus unus,

Vestrum ut mellifluas alvear edat oves.

Sit scopus, ut sitis vobis, aliisque operosi.

Et vos miretur cernuus orbis Apes.

Quos dabit, foetus, Mosis sua mella propinent,

In foedos Momos spicula digna vibrent.◀ —

Kratko slovenski bi rekli: Srkajte medne rosice iz starih
narodov nabirke; mnogo sladkosti obetajo stari spomeniki.
Raztresene so cvetke, pojdite kakor čebelice in polnite satovje.
Vsi bodite ljubitelji vede in dela in občudovala vas bode če-
bela. Napivali bodo muzam vaši izdelki, v grde zaspance pa
bodo letele puščice, ki jih zaslužijo.

4. Udje.

Udje so v seznamu našeti po abecednem redu, in sicer
po krstnem imenu. Predsednik dela izjemo; njegovo ime stoji

na čelu. Ker mi nismo vajeni po krstnih imenih razvrščevati, naštejemo ude po priimkih v abecednem redu s kratkim življenjepisom dotičnikov.

1. *Janez Krstnik Prešeren* (Resolutus), doktor bogoslovja, stolni prošt ljubljanski in ud deželnih stanov. Rojen je bil v Radovljici 9. junija 1655. Njegovi stariši so bili ubožni, takó da se je moral povspeti sam z lastno pridnostjo in čednostjo do svojega visokega stanu. Od mladosti se je kazala njegova zmožnost. Izvrstno je napredoval v bogoslovju in modroslovju pa tudi v pesništvu. Radi njegove vednosti ga pokličejo v sekovsko škofijo, potem v Solnograd za kanonika »ad Nives«. Tu postane konzistorijalec in načelnik nadškofijske knjižnice. Tako se je prikupil nadškofu Janezu Ernestu Thunu, da ga je isti uporabljal v težkih poslih in mu poveril poslanstvo v Branibor, na Bavarsko in k cesarju. Vse to je izvršil hvalevredno. Končal je prepir med solnograškim in pasavskim škofom o metropolitanskih pravicah, kar se je v Rimu dolgo razpravljalo. Zato je dobil ljubljansko proštijo in bil izvoljen za uda kranjskih stanov. Velik prijatelj umetnostij in ved postane prvi načelnik akademije »Operosorum«. Veselil se je gradnje nove stolnice in želel prvi v njej pridigovati, umrl je 28. septembra zvečer l. 1704. Dopolnil je še-le 49 let. Bil je prvi pokopan v novi stolnici. Napravil je tri dijaške ustanove. Spisal, oziroma izdal je: »Disertatio academica: De linguis, earum origine, dialecto, concordantia a condito mundo«. — »Commentarius de Jure Pontificio et Imperiali«. — »Tractatus historico-politicus: De jure Austriaco in exteras ditiones«. — »Lignum vitae: Oratio Panegyrica in funere Caroli Com. a Castelbarco, Praep. Archi Ep: Salysburgen: Anno 1689«. — »Oratio inauguralis«. — »Genealogiarum nucleus«. — »Selectiora Poemata«. — »Omen votivicum futuri Pontificis seu Apodosis de Clemente XI. summo Pontifice Anno 1701 seu omen in nomine«.

2. *Janez Krstnik Brložnik* (Werloschnig) (Foecundus), rojen v Mozirju, zdravnik v Riedu na Bavarskem.

3. *Janez Andrej pl. Coppini* (Adultus), je bil rojen v Ljubljani 18. okt. 1653.; oče Frančišek je bil višji zdravnik. L. 1675. je postal doktor zdravilstva. L. 1682. se je poročil s Suzano Leopoldino r. Seethal. Izmed sedmerih otrok sta dva kmalu umrla, trije so postali duhovniki, hči je bila nuna v Mekinjah. L. 1715., po smrti Pavla Qualitija, je postal višji zdravnik. Imel je lepo knjižnico, mnogo se je učil in bil priljubljen zdravnik. Izdal je l. 1712: »Panacea Aemonensis seu Divi Cosmas et Damianus Infirmorum spec. patroni.« Pripravljen za tisek je imel: »Tractatus de foetus formatione«. — »De febre contagiosa, quae in ditone Carnioliae boves exercuit«. — »Lusus morales serio-iocosi«.

4. *Janez Rudolf Coraduzi baron Halberstainski* (Generosus), Ljubljančan, rojen 7. aprila l. 1663. Kot šestletni deček se je pričel učiti, in je bil v šolah vedno prvi. Po končanih šolah se je povrnil v domovino, kjer so ga radi bistre glave zelo častili. V prostem času se je bavil s politiko, zgodovino in pesništvom. Bil je prijatelj lepih ved in je postal tudi predsednik akademiji v splošno zadovoljstvo. L. 1696. se je poročil z Maksimilo Felicito grofico Athems, po njeni smrti s Katarino Renato pl. Fuernpfeil. Spisal je: »Florilegium diversorum Epigrammatum«, — »Poemata selectiora ad amicos sinceritatis«. — »Apes academicae«. — Kap ga je zadela in mu upihnila luč življenja 21. maja 1717. v Škofji Loki. Pokopan je bil v cerkvi Marijinega vnebovzjetja (na sedanjem Vodnikovem trgu) v Ljubljani.

5. *Janez Gašper Corusi* (Acuminosus), rojen l. 1656., zdravnik v Benetkah, v Ljubljani, v Celju in Varaždinu. Umrli je za jetiko dne 4. oktobra l. 1712.

6. *Ž. Anton Dolničar pl. Thalberg* (Sedulus). Rojen v Ljubljani 9. februarja l. 1662. Učil se je doma, na Dunaju, v Rimu, postal l. 1685. doktor bogoslovja, imel novo mašo pri sv. Petru v Rimu. Škof Sigismund grof Herberstein ga vzame za tajnika, pozneje za generalnega vikarja. L. 1700. ga imenuje cesar za dekana stolne cerkve v Ljubljani. Umrli je

l. 1714. Deloval je na vse strani. Sezidal je stolnico in »Collegium Carolinum« (semenišče), bil je med ustanovniki prve javne knjižnice v Ljubljani, vpeljal krščanski nauk za neuko mladino in več pobožnostij v stolnici. Spisal je: »Selectorum casuum conferentiae«, 1713. — »Decisiones quaestionum de Restitutione«, »Constitutiones et decreta synodalia«.

7. *Janez Gregor Dolničar pl. Thalberg* (Providus). Rojen l. 1655. Desetletni deček vstopi v jezuitsko gimnazijo, potem odide v logiko v Gradec. V enoindvajsetem letu odide v Ingolstadt učiti se prava. Potem se preseli v Bologno in postane l. 1679. doktor obojnega prava. Nadaljujoč svoje študije je štiri leta potoval po Italiji, da bi se še bolj izomikal v raznih predmetih, posebno v estetiki. L. 1684. se poroči z Marijo Viktorijo Zanetti. L. 1694. postane mestni sindik. Umrl je l. 1719. L. 1688. je bil med ustanovniki družbe »Unitorum« ali Dizmove bratovščine. L. 1693. je bil med prvimi, najbolj navdušenimi člani Academ. Operosorum. Pisal je neumorno o starinah ljubljanskih in v kranjski zgodovini sploh, zbiral stare spomenike in skrbel, da so se ohranili. Bil je tudi ud zunanjih učenih družb, na pr. Acad. Gelatorum v Bologni, v Forliju, v Folignu in v Benetkah. Spisal je mnogo razprav, nekatere izdal natisnjene pri tiskarju Mayru, nekoliko pa jih je zapustil v rokopisu. Najbolj znan je njegov posnetek glavnih dogodkov kranjske zgodovine: »Épitome chronologia etc.«; ki je izšel l. 1714., in zgodovina ljubljanske stolnice: »Historia cathedralis ecclesiae Labacensis«, ki jo je izdal l. 1882. A. Koblar. Nekaj rokopisov hrani semeniška knjižnica ljubljanska na pr.: »Antiquitates Labacenses; Cypressus Labacensis seu Epitaphia et Inscriptiones Labac.«; »Annales Urbis Labacensis a. 1660—1718.«; »Bibliotheca publica Labac.«

8. *Janez Daniel Erber pl. Erberg* (Fidus), rojen v Kočevju l. 1647., dober govornik, pravičen in usmiljen človek. Učil se je v Ljubljani, v Gradcu, na Dunaju, postal je doktor prava v Sieni l. 1671.; opravljal je razne službe. Cesar ga je l. 1714. pobaronil. Umrl je 11. maja l. 1716. Sinu Leopoldu

je priporočil tri čednosti: vednost, zmernost in stanovitnost. Spisal je: »Commentarius in quatuor libros Institutionum iuris civilis, divi Justiniani imperatoris multis insignibus quaestionibus adauctus«.

9. *Janez Štefan Florijančič pl. Grienfeld* (Tinnulus) je bil rojen v Ljubljani l. 1663. Učil se je v Ljubljani, v Ingolstadt in v Sieni, kjer je postal doktor prava. Radi svoje govorniške nadarjenosti se je posvetil odvetništvu. Bil je ustanovnik pravnškega društva v Ljubljani l. 1698. Pri prvem javnem zboru »Academ. Operosorum« je imel slavnostni govor. Rad se je bavil s starinoslovjem in zlasti z numismatiko. Oženjen je bil z Ano Genovefo roj. Kunstl. Opravljal je službo pristava pri dež. tajniku in je umrl 23. januarja l. 1709. Izdal je »Bos in lingua seu Discursus Academicus de Pecuniis veteronovis. 1695«. — »Votiva Paraenesis Wolfgango Weichardo Com. a Gallenberg. 1702«. V rokopisu je zapustil še tri spise o starih novcih.

10. *Jurij Andrej baron Gallenfels* (Gelatus) je bil rojen v Ljubljani l. 1651. Postal je doktor bogoslovja in arhidijakon Gorenjski. Spisal je: »Notae in tractatus Aristotelicos«. »Selectarum Poematum fasciculus«. »De arte dicendi . . libri tres«.

11. *Marka Grbec* (Intentus), rojen v Št. Vidu pri Stičini l. 1654. Učil se je na Dunaju. Štiri dni pred turškim navalom odide v Padovo, odtod v Bologno, kjer postane doktor zdravilstva. Domá je bil pri vseh ljudeh v velikem slovesu. Bil je neizmerno delaven in je ves prosti čas uporabil za uk in spisovanje. L. 1688. ga vsprejme za uda slavna »Academia Naturae Curiosorum«. Tej je pošiljal poslej svoje opazke. L. 1712. je bil soglasno izvoljen za predsednika ljubljanski akademiji in je vestno delal za njo. Ustanovil je bratovščino sv. Kozme in Damijana, ki je slovesno obhajala društveni praznik v uršulinski cerkvi. Izdal je okoli 20 zdravniških razprav do l. 1717. L. 1713. je zbral svoja dela, ki so izšla v Frankobrodu. Umril je 9. marca l. 1718.

12. *Jurij Andrej Gladič* (Inermis), Rečan, r. 1659., doktor obojnega prava, od l. 1689. stolni kanonik ljubljanski, je bil

pesnik in je spisal zgodovino ljubljanske škofije v rimah. Za to delo mu je napravil Julij Quaglia naslovni list. Po smrti dekana Dolničarja je bil stolni dekan. Nekaj časa je bil tudi predsednik akademije.

13. *Frančišek Erazem pl. Hohenwart* (Innubus), rojen na Kolovcu l. 1650. Ko je skončal šole, je dalje časa potoval po raznih deželah. S tridesetim letom je postal prisodnik sodišča. Vedno bolehen se je doma ukvarjal najrajše z genealogijo. Redko je šel iz hiše in ni ljubil družbe. Umrl je kot samec (Innubus) l. 1714. Spisal je: »Gazophylaceum Avitae gentis Carnioliae seu Codex genealogicus«, in fol.

14. *Janez Jurij Hočevar (Gotscheer)* (Candidus), Novo-meščan, obojnega prava doktor in sodnik, je bil rojen l. 1656. V družbo »delavnih« je pristopil l. 1695. Kot večš glasbenik je bil l. 1701. celo voditelj »Ac. Philo-Harmonicorum«. Umrl je l. 1714. Spisal je nekaj zvezdoznanskih razprav: »Dissertatio Astrologica seu Curiosa ac selectiores Astronomicae observationes«. 1693. — »Amuletum Mundi Agonizantis Directum ad Majorem Dei Optimi Maximi gloriam«. 1685. — »Omnia Genetica ex ejusdem influxibus rationata«. — Uglasbil je tudi lavretanske litanije.

15. *Janez Bertold pl. Höffer* (Devius), rojen v Ljubljani 26. jul. 1667, je bil duhovit in ljubezniv človek, ki se je mnogo pečal z vedami. Ko je prepotoval razne dežele, postane v Ljubljani sodnik. Tu se posveti povsem glasbi in ustanovi akademijo »Philoharmonicorum« l. 1701. Do 40. leta je bil zdrav, odslej do smrti bolehav, večinoma priklenjen na ležišče. Obiskovali so ga pa vedno visoki in nizki. Umrl je l. 1718. Zložil je mnogo glasbenih del: »Magdalenae Conversio, oratorium musicis adaptatum concentibus. Anno 1715 Labaci repraesentatum«. — »Patientia victrix in amico Dei Job, oratorium feriis.. Labaci a 1716 productum«. »Mors et vita, oratorium melo-dramaticale. Li. . . (?) oratorium, Anno 1715«. »Epitheta Latino-Germanica, Anno 1716«.

16. *Karol Jožef Kappus pl. Pichelstain* (Exquisitus), rojen v Kamni Gorici dne 24. oktobra l. 1664.; bil je tajnik vice-domski. Spisal je: »Jus statuarium Ducatus Carnioliae. Observationes practicae«. — »De immortalitate animae ad mentem Aristotelis«.

17. *Marka Jožef pl. Perishoff* (Indifferens), rojen v Ljubljani 23. okt. 1656. Oče Marka je bil Celovčan in je opravljal službo načelnika dež. registrature. Sin mu je po dovršenem pravoslovnem uku nasledoval v službi. Pečal se je najbolj z zgodovino, pa tudi s kemijo. Spisal je: »Epigramma de insigni Carnioliae Victoria contra Turcos An. 1593. reportata«. — »Resolutiones quaestionum Chymicarum«.

18. *Jurij Sigmund Pogačnik* (Sollicitus), rojen Ljubljčan, je kot zdravnik odšel v Celje in se je ondi zelo priljubil ljudem. Bil je tudi ud akademije »Naturae Curiosorum«.

19. *Anton Friderik Raab pl. Rauenhaimb* (Rectus), doktor ob. prava, sodni prisednik (jud. praet. assessor), cesarski svetnik in dež. glavarstva tajnik.

20. *Maksimilijan Leopold baron Rasp* (Indefessus), rojen l. 1673. v starološkem gradu, doktor sv. pisma, kamniški župnik in arhidijakon. ⁷⁾ Umrl l. 1742. Spisal je: »Oratio in Cogregatione S. Crucis et s. Philippi Nerei habita«.

21. *Karol Henrik Schweiger* (Taciturnus), Ljubljčan, roj. 25. jan. 1670, sodni prisednik (assessor jud. praet.)

22. *Janez Jakob Schilling* (Sedatus), rojen v Ljubljani 17. maja l. 1664. L. 1689. je kot učenec znamenitega profesorja Ferdinanda Krimerja (?) razpravljaj o troedinem Bogu, da so se mu splošno čudili. Doktor bogoslovja je bil in župnik kranjski. Spisal je: »Constitutiones et Decreta Synodalia, Tractatus in quinque libros Decretalium«.

23. *Frančišek Viljem pl. Zergollern* (Delicatus), Ljubljčan, roj. 4. aprila 1653., je prepotoval mnogo dežel, govoril je šest jezikov, pa živel vedno zunaj mesta na gradiču Rosen-

⁷⁾ Glej »Dom in Svet« 1899, str. 289 in d.

büchel pri Ljubljani. Bil je prijatelj stavbarstva, slikarstva in glasbe, sicer pa po svojem značaju zgovoren, prijazen in usmiljen človek. Umrli je dne 28. januarja l. 1710. Spisal je: »Quaestio philologica. Utrum illustrior sit posteritas, quae in liberis, aut quae in libris continetur«. — »Epistolarum selectarum fasciculus«. — »Notae politicae ad Lucium florum«. — »Elogium Adami Protoparentis«.

Po l. 1701. so akademiji pristopili še štirje udje:

24. *Frančišek Androcha baron Andros.* (Redivivus).

25. *Frančišek Krištof Bogataj (Wogathej)* (Congruus), roj. v Loki 1684. L. 1708. postane doktor prava v Padovi in l. 1711. vicedomski tajnik. Kot izvrsten pravnik je pričel javno razlagati l. 1710. pravoslovje. Spisal je: »Codex officii Vicedomnatus Nobilis et Mercenarii Excelsi Ducatus Carnioliae. Tractatus Historico-Politico-Juridicus«, 1713. — »Observationes practicae selectiores Dicasteriorum Carnioliae«.

26. *Janez K. Felber* (Verendus), sodni advokat.

27. *Aleš Sigmund Dolničar pl. Thalberg*, roj. 9. avgusta l. 1685. v Ljubljani, se je šolal v Perugii v Gregorijanskem zavodu in učil pravoslovja. Hkrati je silno pridno obiskaval risarsko akademijo in je bil tu prvi med součenci. Vsprejeli so ga kot člana v akademijo »Excentricorum«. Potem je odšel za eno leto v Rim in nadaljeval svoje študije. Tu ga vsprejmó v akademijo »Arcadum« po priporočilu kanonika pri sv. Štefanu, Marija Crescimbeni-ja. Privzel si je ime »Glyco« l. 1708. Od tod se odpelje v Neapel, kjer zbolí in po 11dnevni bolezni umrje 6. okt. 1708. Pokopali so ga v cerkvi sv. Katarine pri dominikancih. Izšel je en spis l. 1713. v Benetkah: »Encomium vitae agrestis«. V rokopisu je zapustil več spisov: »Silva variae eruditionis«. — »Tractatus de precibus primariis«. — »Descriptio nobilissimae urbis Venetae«. — »Antiquitates Aquileienses«. — »Descriptio urbis Patavinae«. — »Descriptio Augustae Perusiae«. — »Notabilia Almae Urbis Romae«.

28. *Janez Francolo*, tržaški kanonik, (r. 1655) je bil tudi vpisan med ude. _____ (Konec prihodnjič).

Ajdovski zid pri Vrhniku.¹⁾

Spisal S. Rutar.

Kdo se še ni čudil slavnemu »kitajskemu zidu«? Začel ga je graditi cesar Šihuangti (246—209 pr. Kr.) proti sovražnim navalom, t. j. dal je napraviti nasip čez hribe in doline, a zidovje v sedanji podobi so napravili za dinastije Ming (1368—1644 po Kr.). Naslednja dinastija Mandžu ali Čing, ki še sedaj vlada na Kitajskem, ni imela več vzroka, skrbeti za vzdržavanje tega zidu in tako je zid sedaj precej razpadel. Po natančni cenitvi je le 3000 *km* dolg (od »rumene reke« do zaliva Ljaotunga), dočim Kitajci sami trdè, da meri celih 5000 *km*. Na nekaterih mestih je dvojin, na drugih celo trojen, zlasti tam, kjer vode skozi posebno važne ceste. Zunanji zid je nizek in ima nasip iz zemlje pred seboj, notranji pa je mnogo višji in trdnejši (11 *m* visok, 7,5 *m* debel), sestavljen iz granitnih plošč. Na višjih mestih se nahajajo štirivoglati stolpi iz opeke. Na nekaterih krajih so le palisade, na drugih se pa nič več ne vidi, razun razpadli nasip iz ilovice.

To ni jedini primer branikov proti sovražnim navalom. Čisto podoben je »kavkaški zid«, samo da je veliko krajši in ne tako obsežen. Vleče se od Derbenta ob Hvalinskem morju skozi Dagestan proti kavkaškimi višinam; ni znano, kako daleč drži proti zahodu, toda vsaj 150 *km* daleč se da še slediti. Zid je bil poprek 9 *m* visok, 3 *m* širok in od znotraj z grobljo in prodom napolnjen. Ob prehodih so bila železna vrata ter gradovom podobni stolpi. Ti so bili mnogo višji, nego ostali stolpi, in precej obsežni, da so imeli stražniki v njih ne samo stanovanje, nego tudi živež in orožje. Po vrhu zida je vodila od stolpa do stolpa gladka cesta med dvema prsobranoma. Po strmih obronkih je bil zid stopnicam podoben. Kjer je bilo sleme bolj ostro, grebenu podobno, je bil

¹⁾ Cesarski svétnik S. Jenny iz Bregenca obeta, da bo letos začel kopati rimska zidišča okoli Vrhnike, zato bo ta članek morda zanimal tudi širše kroge.

zid nižji, čez doline pa, kjer je bilo mogoče lestvice pristaviti, mnogo višji, celo do 15 m visok. Da je ta zid jako star, sledi že iz tega, ker se nikjer ne opazi nobenega sledu o svodu ali oboku. Ruski častnik Bestužev Marlinskij je prehodil l. 1832. ves ta zid in izrazil svoje mnenje, da so ga Medi ali pa Perzi sezidali proti severnim barbarom. Pripovedka pa pravi, da ga je sezidal ali Aleksander Veliki, ali pa Sasanidec Nuširvan († 579), ki je ustanovil derbentinski kanat. Kavkaški zid so Mongolci razdrli v XIII. stoletju, a njegovi ostanki se še dobro poznajo, tako da se jih lahko povsod sledi.

Kaj čuda, če so tudi Rimljani posnemali vzhodne narode gledé mejnih utrditev! Znan je »limes« v južni Nemčiji, ki se je vlekel od Rene do Donave, manj znane pa so podobne utrditve na Kranjskem. Tak mejni zid je moral biti že na Trojanah, kjer je bila mejna carinarna, kajti cela občina se imenuje po njem Podzid. Sledi se pa ta zid še prav lahko pod cerkvijo sv. Mohorja.²⁾

Najvažnejši tak zid pa se nahaja pri Vrhniki. Stari pisatelji govore večkrat o soteskah in zaprtijah alpskih (»angustiae, claustra, clausurae Alpium«), n. pr. Ammianus Marcellinus l. XXII. in l. XXXI. c. 11; potem Zosimus l. V. cp. 29 in l. VII. c. 22; Philostorg l. XII. c. 2; Chronicon Prosper itd. Vse to ni bilo nič drugega, nego praetentura Pannoniae, kakršna se nahaja tudi v Petronelu (stari Carnuntum). »Ajdovski zid« zna najbolje pokazati logarski čuvaj Gradar, recte »Hren«, na Verdu pri Vrhniki. Ta zid se začenja slediti kmalu nad Gradarjevo hišo in sicer na gozdni parceli »Javore« Stržinarja s Hriba pod železniško stražnico št. 679. Koj v začetku je četverovoglat stolp 3,5 × 3,5 m in čez kakih 45 korakov pride zopet jeden stolp, obrnjen proti Panoniji. Blizu železnice je zid ves razdejan, ker so njegovo tvarino porabili za nasipanje proge. Zid prekorači železnico pri kilometru 460,7 in se vzpenja počasi nad njo za stražnico 368 a. Pola-

²⁾ Hitzinger, Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, str. 14.

goma in poševno se vzdiga vedno višje in višje pod Ljubljanski vrh, do kakih 200 *m* pod njegovim vrhuncem. Tu se ajdovski zid najbolj pozna, zlasti ob »Mirški poti« v Jerinovcu na gozdno parcelo Jakoba Šušmana iz Mirk, kjer je zid 1·9 *m* debel. (Blizu tam je meja med gosposčinama Bistra in Logatec). Potem vodi zid po gozdnih parcelah sinjgoriških in blatnobrezovških čez »Selško pot« (na specijalni karti »Sevenska pot«) in dalje čez »Dolinsko pot« (na karti »Dolinak«) po parcelah Franca Hočevarja z Vrhnike in Ivane Javornik s Hriba proti »Stari cesti«. To prekorači še na tej strani sedla kaka 2 *km* nad »Štampetovim mostom« (po Hitzingerjevem načrtu je stal na vsaki strani po jeden stolp, sedaj se nič več ne pozna) in se začne z nova vzdigati čez Šubčevo parcelo z Vrhnike skozi »Podleskovo dolino« (tu ima vrhniški dekan svojo gozdno parcelo) pod Raskovcem (na severni strani), 647 *m*.

Na raskovškem sedlu vodi mimo takoimenovane »rudeče hiše« (Casa rossa) južno od nove mitnice ter prekorači novo cesto in železnico. Tudi tu ima Hitzinger⁹⁾ več stolpov zaznamovanih na obeh straneh. Iz gozda »Smrekovec« jugozahodno od cestarja v Raskovcu se vzdiga ajdovski zid počasi proti Strmcu, ali vedno na notranji (panonski) strani. Pri Jerinovem griču (555 *m*) se sledi le malo ostankov. Zdi se, kakor da je bil zid postavljen na skalnati greben, katerega so tako bolj utrdili. Ostanki zida pa so zelo trdi, tako da se jih le s težavo odkrhne. Od Jerinovega griča drži s početka zid kakor sedanja vozna pot, katero so na njem izdelali, potem pa na levi strani dalje mimo grmovlja proti Špiklju, 704 *m*. Od tod dalje se ga ne sledi več, pač pa je greben proti Zaplani in dalje proti vrhu Vlake (Ulake), 809 *m*, tako oster, da skoro ne potrebuje nikakršne utrdbe.

Ves zid ima torej obliko podkve in je okoli 10 *km* dolg. Stolpi ob njem (3—4 *m*²) so le bolj redki, kakor pri »limes raeticus«, kjer so bili blizu 800 *m* jeden od drugega oddaljeni.

⁹⁾ Mitth. des hist. Ver. f. Krain, 1854.

Kakor ajdovski zid, je bil tudi retijski limes brez nasipa in jarka, a poprečno 2—2,5 *m* visok. Ljudstvo govori, da je držal ta zid do Kastve in Reke.⁴⁾

Čisto podoben zid se nahaja v Hrušici. Ta se vleče od Bršljanovca, 885 *m*, mimo razvalin sv. Jederti, 867 *m*, proti Javorjevemu griču, 1142 *m*. Na Bršljanovcu je mala planota, kjer je stal bržkone glavni stolp. Ljudstvo imenuje to utrditev »šance« in trdi, da se je razprostirala še dalje proti Rogačkemu vrhu (malemu) in še onstran njega proti Gorenjam.⁵⁾ S tem zidom je bil v zvezi rimski kastel, ki se je vzdigal na položenem obronku Velikega Vrha pri sv. Jeri v Hrušici 867 *m*. Njegovo ozidje se še prav dobro pozna pri cestninarjevi hiši (nekdanji pošti) in drži najpoprej proti szh. in s., potem pa proti svzh. in j. Müllner mu pripisuje 451 *m* obsega ter poprečno 170 *m* dolžine in 56 *m* širine. Hitzinger kakor tudi Müllner trdita, da je vodila rimska cesta na južni strani tega kastela in da se ga je torej ognila, kar bi bilo jako čudno. Saj vender trdi Müllner skoro v isti sapi, da so se »stara vrata« nahajala v zahodnem zidovju, med cestninarjevo in Šemrovo hišo, ter da je moral njim nasproti tudi vzhodni zid prodrt biti.⁶⁾

Hitzinger pa spravlja (l. c.) kastel v Hruševici v zvezo z utrditvijo »na Laniščih« pri Grudnu, kake 4 *km* zahodno od Kalcev. Tu se cesta dvakrat skoro pravokotno zavija, ker mora okoli Orlovega griča, ki je zadnji odrastek 918 *m* visokega Srnjaka. Na tem odrastku se nahaja manjši četverokotni rimski kastel (56 × 56 *m*), ki je imel nenavadno močno zidovje, iz katerega so kmetje ob našem času kamenje lomili, tako da sedaj ni mogoče naznačiti njegove širine. Od jugovzhodnega stolpa tega kastela se sledi rimsko zidovje proti Srnjaku in Hitzinger misli, da se je to zidovje potem obrnilo proti Bršljanovcu, kar pa zaradi talnih posebnostij ni posebno

⁴⁾ Valvazor, knj. XII, str. 100.

⁵⁾ Emona, str. 125.

⁶⁾ Emona, str. 124 in 125.

verjetno. Če je že od Srnjaka dalje držalo, je verjetnejše proti Sv. Lovrencu.⁷⁾

Tretji »Ajdoovski zid« se sledi jugovzhodno od Borovnice blizu Rakitne. Zlasti dobro se pozna od Nadliškega vrha ali Sv. Urha (858 *m*) proti Selu in dalje čez vrhunce 836 *m* in 835 *m* (Dobnik) proti Gradiškemu vrhu, 680 *m*, in pravokotno dalje k Sv. Primožu, 817 *m*. Na vseh teh gričih so stala gotovo prazgodovinska gradičča. Pri Sv. Urhu je bila tudi rimska naselbina, ker se nahaja mnogo črepinj iz te dobe, potem pa tabor. Tudi ob cesti med Ribnico in Blokami, ki vodi proti Ložu, so stali mogočni zidovi, od katerih se vidijo najlepši ostanki pri Strmcu v bloški fari. Istotako se vlečejo ob kranjsko-hrvaški meji med Babnim poljem in Prezidom dolgi ostanki zidov od gore Požarišče do gozda nad Cubrom. Tudi na gričih vzhodno od Trnova se slede ostanki rimskega zidovja, ki je bilo morda v zvezi z onim nad Kastvom.⁸⁾

Podoben rimski zid se nahaja v Baški dolini blizu Koritnice na Tolminskem. Ta se vleče od Cepudrove hiše št. 6 Za Rakovcem kake 3 *km* daleč čez Bačo in na drugi strani zopet navzgor do Mirja pri Brelihu. V bližnjem Lajišču (Lahovišču) je stalo rimsko pokopališče, kjer so našli bronaste situle in ciste, potem našim podobne bronaste žlice, povraze in mnogo novcev (ljudstvo govori o »dveh sodih denarjev«), n. pr. od Maksimina (235—238). Zadnje take stvari je našel lani državni inženir R. Mahnič v Tolminu.

Dve stari cerkvi sv. Petra na Kranjskem.

Spisal M. Sitar.

1. Cerkev sv. Petra nad Begunjami na Gorenjskem.

Na skrajno južnem pogorju mogočnega Stola stoji podružnica sv. Petra nad Begunjami. Po gorenjski ravnini je

⁷⁾ Prim. Mitth. d. hist. Ver. f. Krain, 1854.

⁸⁾ Mitth. des hist. Ver. f. Krain, 1855, str. 14.

odtod krasen razgled. Radi razgleda je bilo ob času turških napadov tu kresišče.

Od kdaj stoji podružnica sv. Petra na tem holmu, nam ne povedo tiskani viri, gotovo pa je, kolikor se da soditi po zidavi, da je bila sedanja cerkev zidana v drugi polovici 15. stoletja. Oglejmo si zanimivo stavbo bolj natanko! Opazamo pri cerkvi pet delov, namreč: presbiterij, ladijo, lopo, zvonik in dvonadstropno kapelico, ki je na zahodni strani prizidana zvoniku.

Presbiterij je bil prvotno gotski, a so mu pozneje rebra na oboku posekali, tako da ima sedaj nekako banjast svod s sedmerimi trikotnimi kozicami. Tudi okna so bila prvotno gotska, a so jih pozneje nadomestili s štirivoglatimi, katera so se pa pred par leti morala umakniti pravilnim gotskim oknom z lepo barvanim steklom. Presbiterij kakor tudi ladijo krasi nov šamot-tlak. V presbiteriju je veliki altar sv. Petra. Ves altar je iz kamna, deloma iz rudečkastega, deloma pa, kakor podstavi, iz črnega marmorja. V altarju je soha sv. Petra in na straneh sta sv. Andrej in sv. Matija. Ob straneh pri altarnih stebrih sta še dva svetnika s strelo v roki. Ta altar je barokno delo. Na obeh straneh sta presbiteriju prizidani zakristiji: jedna na severni, druga na južni strani. Ona na severni strani ima iz ladije gotski vhod in je tedaj prvotna, a se je pozneje opustila, ker je bila premokra. Sedaj služi ta zakristija za shrambo opeke in druge šare. Druga zakristija na južni strani je bila prizidana cerkvi skoro gotovo v 17. stoletju. V njej stoji stara omara za cerkveno obleko. Posebnih zanimivostij ni tu, razun lesenega relikvijarja v podobi monštrance iz pretečenega stoletja, ki ima spodaj potrdilno pismo.

Izpod šilastega, po robih posnetega slavoloka stopimo v ladijo, katero dva po sredi stoječa, kaj lično izdelana stebra ločita v dva dela. Stebra sta spodaj v podstavu okrogla, a se potem pretvorita po jako konstruktivnem potu v osmokatne prizme ter nosita v kapitell lepe gotske liste. Iz teh dveh stebrov izhaja po osem reber, ki tvorijo s sklepniki lepe,

iz rombov obstoječe, čvetero- in osmovooglate zvezde, katere ob stenah upadajo na polstebre. Sklepniki so dvojne vrste, večji in manjši. Večji imajo reliefe: sv. Peter, Marija z Jezusom, sv. Rok, sv. Andrej, sv. Pavel, sv. Katarina, sv. Jernej in enega, ki nosi zidarsko znamenje . Relievi so bili pred kratkim polihromovani z zidarskim znamenjem vred, zato se po pravici dvomi o pristnosti sedanje zidarske znamke. Na straneh slavoloka sta v ladiji dva altarja, novejše Vurnikovo delo z gotskimi oblikami, in sicer je na listovski strani sv. Lenart (slika Laijerjeva), na evangelijski strani pa »Marija pomagaj« od Bradaške. Ladija ima na južni strani dve gotski okni iz novejše dobe, prav tako kakor presbiterij, le nekoliko večji, pač pa sta dvojna postala na južni in na zapadni strani ostala še stara s šilastim lokom in močno vglobljenim žlebom ter krepko profilovano palico. Na straneh portala na zahodni strani sta bili v 17. stoletju izbiti dve okni, da je ljudstvo moglo videti tudi iz lope v cerkev ob kakem bolj obiskanem cerkvenem shodu. Še nekaj je, kar posebno vzbuja našo pozornost v ladiji, in to so slike. Vsa notranja severna stran ladije je poslikana. Razdeljena je namreč stena po dveh polustebrih v tri dele in vsak izmed teh treh delov po navpičnih in vodoravnih razpredelih v 8 delov, tako da šteje vsa stena 24 slik. Da nam bo bolj jasno, razdelimo jih tako: Pričnimo z onim oddelkom slik, ki so v obližju slavoloka. Kažejo nam slike: 1. Kristus noge umiva aposteljnem, 2. Kristus na Oljski gori, 3. Kristus zasramovan, 4. Ecce homo, 5. Kristus vjet, 6. Kristus od smrti vstane, 7. Kristus in sv. Tomaž, 8. Dva učenca v Emavsu.

V drugem oddelku so slike: št. 9. Kristus, ki izganja prodajalce iz tempeljna, 10. zadnja večerja, 11. Kristusa bičajo, 12. Kristusu lase rujejo, 13. Kristus s trnjem venčan, 14. Kristusa s križa snamejo, 15. Kristusa v grob polože, 16. Kristus pred peklom.

V zadnjem oddelku nam kaže: št. 17. obujenje Lazarjevo, 18. Kristusov slovesni vhod v Jeruzalem, 19. Kristus pred Ano

in Kajfom, 20. Kristus pred Pilatom, 21. slika je zelo razdrapana, da ni mogoče prav določiti, kaj predstavlja, 22. Kristusa slečejo, 23. Kristusa na križ polože, 24. Kristus na križu. Številka 25. je ostanek slike na počezni steni ladije v bližini jednega izmed oken, ki so na straneh portala, vodečega iz lope v cerkev, in predočuje Kristusa, ki nese težki križ. Kakor je razvidno iz te slike in še nekaterih drugih slik na oboku v rombih v ladiji pri slavoloku, bila je nekdanj vsa cerkev slikana, žal, da je bila pozneje prebeljena, vendar je mogoče, da se bo dalo belenje odstraniti ter da tako pride vsa slikarija zopet na dan.

Kolikor je razvidno iz navedenega opisa, predstavljajo te slike življenje, trpljenje, smrt in poveličanje našega Gospoda Jezusa Kristusa, le škoda, da ni mogoče najti v tem prave vodilne misli in kronološkega vspeveda. Morebiti se posreči to potem, ko bodo razkrite še druge slike na nasprotni strani.

Kdo je izdelal te slike? Tu stojimo, kakor navadno do sedaj pri nas v enakih slučajih, pred gluhim vprašanjem. Podpisa slikarjevega ni najti nikjer na dosedaj obelodanjenih slikah. Znabiti da pride to pozneje na dan, ko se bodo oprostile vse slike beleža, znabiti da tudi ne, toliko je pa gotovo, da so bile izgotovljene slike v 16. stoletju, in to skoro gotovo v drugi polovici onega stoletja. Na prvi poli v podobi številka 6 in še drugod so nekateri podpisi onih, ki so obiskali to cerkev. Izmed drugih manj jasnih beležk naj navedem tē-le podpise: 16 PETER PAVCH 53; BARTHoLoMEVS MERIASIZ 1612; VALENTINVS TROPER 1634.

V umetniškem oziru se slike ne morejo meriti s podobnimi našimi slikarji iz 15. stoletja, osobito telo Kristusovo je tako slabo risano in slikano, da se vidi, kakor bi bilo marmorirano. Dobro pogojeni so le kostumi vojakov, rabeljnov in nekaterih drugih oseb. Všeč mi je še najbolj obžalovanje mrtvega Kristusa, ker me tako živo spominja podobne slike Giottove v cerkvi Maria dell' Arena v Padovi, kakor tudi vsa razdelitev ravnokar opisane slikarije, seveda mutatis mutandis.

Vsa slikarija je imela spodaj barvani podstav, kakšen je pa bil, se iz sedanjega stanja ne da opisati. Omeniti mi je še, da se nahajajo tudi na zunanji ladijni steni proti jugu sledovi slik, kakor tudi pod strešino oznamentalni okraski iz gotske dobe.

Cerkveno ladijo veže z zvonikom pokrita lopa, ki je za dve stopnjici višja od ladijinega tlaka, in ima dvoje vrat: proti severu in proti zahodu, ona proti severu so zadelana z deskami. Proti jugu je lopa odprta.

Zvonik je močno zidan, kajti debelost zidu znaša v pritličju nad poldrugi meter. Gotski vhod s šilastim lokom vodi v notranjost zvonika, v kateri se pride v treh nadstropjih po lesenih stopnjicah do zvonov, ki so iz novejše dobe. Zvonikove line so skopčaste; okrogel, kamenit steber jih deli v dva dela. Jedna lina, in sicer na severni strani, je preprosta, zgoraj polukrožna odprtina, brez stebra po sredi. Oblika teh lin je očitno romanska, vendar ne kaže radi tega staviti vsega zvonika v romansko dobo, ker zidava njegova, kakor tudi zlasti njegov gotski vhod, kažeta, da je bil zvonik zidan v tistem času, kakor cerkev. Taka skopčasta okna napravljali so pri nas radi v gotski dobi (glej sv. Peter v Dvoru pri Polhovem Gradcu), pa tudi pozneje so pri nas pogosto rabili to obliko v dobi renesance in baroka, kar spričuje mnogo naših podružnic.

Dvonadstropna kapelica je zvoniku prizidana na zapadni strani te podružnice. Prvo nadstropje, oziroma pritličje, je skoro popolno v zemlji, le vrata so prosta. Mala lina na zapadni strani, ki naj bi vsaj nekoliko razsvetljevala to podzemeljsko klet (čemur služil tudi dandanes, ker ima ondotni cerkvenik v njej shranjeno kislino), je popolno zadelana in zaraščena. Drugo nadstropje, prav podobno spodnjemu, pa ima barokni altar iz 17. stoletja in poleg sličnih vrat, kakršna so v spodnjem delu, še široko okno, katero je od zvonaj z deskami zaplohano. Obe shrampi sta obokani s križnim svodom. Nekateri vidijo v tej stavbi romansko dvonadstropno kapelo, podobno tronadstropni cerkvi na Malem gradu v Kamniku,

kar pa odločno ni. Vsa njena zidava kaže z obliko, vrati in oknom vred, da spada v 17. stoletje, tedaj v dobo protireformacije na Kranjskem. Takrat so postavili to stavbo zraven zvonika, da so mogli ob velikih shodih opravljati službo božjo, kadar je bila cerkev pretesna vsled pritiska ljudstva. Zato je pa ta barokni altar tudi posvečen sv. Petru, a poleg njega sta sv. Rok in sv. Boštijan. Ob taki priliki odprlo se je široko okno in tako je moglo ljudstvo, zbrano na obširni ravnici na zapadni strani, gledati naravnost na altar. Skozi to okno mogel je tudi duhovnik oznanjevati božjo besedo več stotinam ljudij, kar pa v cerkvi ni bilo mogoče.

Konečno naj še omenim, da je notranjščina cerkve v najlepšem stanu z altarji in vso opravo vred. Pohvalno se mora priznati, da je tudi poprava oken bila izborna, in da tlak mnogo pripomore k lepoti cerkve. Dal Bog, da bi bilo mogoče oprostiti beleža tudi druge slike v cerkveni ladiji ter jih po kakem veščaku prenoviti, potem bo ta cerkev sv. Petra res kras, moleč iznad lepe Gorenjske, »podobe raja«.

2. Cerkev sv. Petra na Kamnem Vrh v ambruški župnji na Dolenjskem.

Biserom stare cerkvene umetnosti po Kranjskem se prišteva tudi podružnica sv. Petra na Kamnem Vrh v Sui Krajini. Od župne cerkve ambruške oddaljena je ta cerkev kake slabe pol ure. Lega njena nima nikakih zanimivostij. Razgleda od tod ni posebnega. Razun nekaterih podružnic krške fare, kamor je ta cerkev spadala v prejšnjih časih, vidijo se v ozadju le tu in tam višenjske podružnice. Proti zahodu in jugu zapirajo pogled pusti vrhovi sosednjih žužemberških hribov, proti zapadu se pa širi valovita in dolgočasna pusta Krajina. Tudi po zunanosti ne kaže ta cerkev nič posebnega. Zvonik nad vhodom vzdiguje se od tal v čveterokotu, a prehaja v sredi v osmokot, prav takó, kakor zvoniki v Višnji Gori, v Trebnjem, v Novem Mestu in drugod po Dolenjskem. Štiri

line v zvoniku imajo skupčasta okna. Pokrivalo zvonikovo je navadna kranjska zvonikova streha, namreč kupla, laterna in hruškasti završek. Zvonikova kakor tudi cerkvena streha je iz tankih in kratkih desk. Presbiterij se končuje s tremi stranmi osmokota. V notranjščino cerkve vodi dvoje vrat, jedna pod zvonikom, druga od strani.

Vse drugače je pa zanimiva notranjščina te podružnice. Ladija njena meri po dolgem do slavoloka 8 metrov, a v širokosti 6·15 m in ima jako lep, kasetiran strop iz mehkega lesa. Ta strop tvorijo kvadrati, menjajoči se s pravilnimi mnogokotniki. V sredi vsakega kvadrata je lepo stružena, rezljana in deloma pozlačena rozeta. Strop je dobro ohranjen, kakor bi bil ravnokar izdelan. Ljudem pa ravni strop ni všeč, radi bi ga nadomestili z zidanim obokom. Upam, da se jim ta želja ne uresniči še kmalu.

Nad vse nas pa preseneči presbiterij. Dolg je 4·36 m, širok 4·70 m. Iz vsakega kota vzdigujejo se rebra, ki se stikajo v enem samem sklepniku. Vsaka stran osmokota ima po jedno majhno, gotsko okno v steni. Jedno okno bilo je pozneje povečano; druga so ostala, kakršna so bila prvotno zidana. Ves presbiterij je znotraj slikan. Oglejmo si slike najprej na znotranji strani slavoloka. Tu se nam kaže Marijino oznanjenje. Na jedni strani slavoloka je Marija, na drugi angelj v podobi mladeniča. Spodaj pod oznanjenjem je na eni strani sv. Janez Krstnik, na drugi pa neka svetnica s posodico v roki (Magdalena?). Na strani nad oknom je svetnica s koškom v roki, v katerem so cvetlice, spodaj ob oknu sta dva prebeljena svetnika. Na poševni strani presbiterija je nad oknom slikana sv. Barbara, ob straneh okna pa sv. Matija in sv. Juda Tadej. Na steni je zgoraj nad oknom krasna slika Matere božje z detetom Jezusom v naročju, ob oknu sv. Peter in Pavel. Na poševni steni je zgoraj sv. Katarina, spodaj ob oknu sv. Jakob in sv. Janez. Na strani je zgoraj nad oknom sv. Marjeta, ob oknu sv. Andrej in še neki drug pobeljen svetnik. Na zvezdastem oboku tik slavoloka sta gotska okraska.

V sferičnem trikotu je naslikan sv. Janez evangelista, orel s trakom, na katerem se bere v gotskih minuskulih: »Joannes evangelista«. V naslednjem trikotu je simbol sv. Marka, lev s trakom, na katerem je gotski napis: »Marcus evangelista«. Potem je klečeč kerub z jako lepim obrazom. V srednjem trikotu je Odrešenik sveta (Salvator mundi v mandorli). Trikot ima gotski okrasek. V predzadnjem in v zadnjem trikotu sta simbola evangelistov sv. Mateja in sv. Luke z dotičnim gotskim napisom. Zanimivo je, da se pod to slikarijo kažejo po nekod sledovi še starejše slikarije, ki pa ni bila figuralna, temveč jednobarveno ornamentalna.

V umetniškem oziru se mora reči, da opisane slike niso slabe. Risarija je krepka in precej pravilna. Nekatere slike smejo se imenovati mojsterske, n. pr. obrazi Marije z Jezusom v naročju, keruba in še nekateri drugi obrazi. Na vseh slikah se lahko opazi, da so bile delane hitro ter kažejo veliko ročnost slikarjevo. Če primerjamo to slikarijo z ono v cerkvi na Muljavi, v šentvidski župniji na Dolenjskem, vidimo mnogo podobnostij v risariji kakor tudi v barvi. Prej ko ne prihajata obe od enega in istega mojstra. Glede starosti te slikarije se menda ne bom motil veliko, ako ji prisodim sredo petnajstega stoletja; gotovo pa je, da je bila izdelana pred 16. stoletjem. V kolikor sem mogel brati napise v presbiteriju, sega najstarejši v prvo polovico 16. stoletja, namreč: »1542 Hic fuit Johan Flore ex oppido Zirkniz coop.« Nadalje. »1581 Joannes Glauitsch coadjutor minor in Obergurkh« »Jac Ottaua A. 1626« in slednjič »Hic fuit Martinus Z . . . 1621.«

Slikarija je v obče dobro ohranjena, le nekaj malega je prebeljenega, pa bi se dalo tudi to dobro popraviti, ako bi se hotel g. konservator za Dolenjsko obrniti v tej zadevi do c. kr. centralne komisije. Morebiti bi se to lahko zgodilo ob enem z nameravano popravo na Muljavi.

Da bo popis te zanimive podružnice kolikor toliko popoln, naj omenjam še, da je veliki altar lično barokno delo. Zadaž na altarju je napis: »Hoc altare erectum est sub rdo dn

Rvdolpho Rvdolphi parochio in Obergurg Anno 1666«. Stranska dva altarja sta v ladiji ob straneh slavoloka. Na moški strani je altar sv. Lavrencija iz l. 1709, na ženski pa sv. Apolonije z letnico 1710. V ladiji pod prižnico stoji na tleh kamenita in polihromovana podoba sv. Petra, prej ko ne iz starega altarja. Ta podoba je že zelo stara, kajti opaža se na njej prehod iz romanske v gotsko dobo. Prav bi bilo, da bi kdaj krasila naš novi škofijski muzej. Lepo rezljana sta tudi dva sanctus-svečnika pred velikim altarjem. Novejša sta oba zvonova v zvoniku. Večji je iz l. 1821., manjši iz l. 1854., oba sta iz ljubljanske Samasove livarne.

Kopališča v Ljubljani.

Spisal A. Koblar.

Letos se otvori lepo mestno kopališče, katero se sedaj gradi na precepu Kolodvorskih in Prečnih ulic v Ljubljani. O tej priliki je zanimivo, ozreti se na stara kopališča v ljubljanskem mestu.

V Škofji Loki se omenja kopališče v letih 1318 in 1360; imeli so je frizinški škofje in oddajali v najem za 3 marke na leto.¹⁾ — V Kamniku se omenja cesarsko kopališče v 15. veku. Stalo je »am Gries« in imel je je v fevdu kranjski vicedom. Dne 16. febr. l. 1478. je pa cesar Friderik IV. sporočil vicedomu, da je kopališče v Kamniku prepustil ondotnemu sodniku in svetovalcem pod pogojem, da bodo napravili most čez vodo in plačevali po $\frac{1}{2}$ funta denarijev v vicedomski urad.²⁾ L. 1596. je bil za padarja mojster Jurij, ki je plačeval od kopalnice na leto po 2 funta penezev v vicedomski urad.³⁾

¹⁾ Zahn, Cod. dipl. Austr. Fris., III. 181., 607.

²⁾ Notizenblatt d. kais. Ak. d. Wiss., 1852, str. 382. — Blätter aus Krain 1865, str. 96.

³⁾ Urbar iz l. 1596. v kranjskem dež. arhivu, I, 52.

V Ljubljani je pa koroški vojvoda Ulrik že okoli leta 1260. podaril kopališče (stupam balneaream) s svetom okoli njega in z neko hišo benediktinskemu samostanu v Gornjem Gradu. Oprostil je vojvoda samostan, in to osvoboditev je kralj Rudolf I. 1277. potrdil, zaradi omenjenega posestva vseh bremen. Menihom namreč ni bilo treba plačevati niti davkov, mitnine in carine, niti pošiljati čuvaja na mestno zidovje ljubljansko. ⁴⁾

V 15. stoletju se pa v Ljubljani omenja dvoje kopališč: zgornje in spodnje. Zgornje kopališče, ležeče na otoku ali brdu sredi Ljubljanice (»in dem Werd zwischen dem Wasser«) blizu hiše Nikolaja Greteka, katero je prej imel v najemu ljubljanski meščan Avguštin Merkel, je dne 25. oktobra l. 1466. cesar Friderik dal v kupno pravo kranjskemu vicedomu Juriju Rainerju proti temu, da bode plačeval v vicedomski urad na leto po 2 funta penězov. ⁵⁾ To kopališče utegne biti ono, katero so bili l. 1260. gornjegrajski meniki dobili od koroškega vojvode, ker je postalo last deželnega kneza. Stalo je v bližini sedanjega šentjakobskega mostú. V vicedomskem urbarju iz l. 1527. čitamo, da je kopalnico na brdu (»Padstuben im werd«) imel Volbank Posch, ki je plačeval od nje vicedomskemu uradu na leto po 2 funta penězov. Kupil jo je bil od bistrskega samostana. ⁶⁾ L. 1596. je pa samostan v Bistri sam plačal »von der padstuben im Werdt zu Laibach« v vicedomsko blagajnico 2 funta penězov.

Spodnjo kopalnico, ki je stala blizu cerkve sv. Nikolaja v Ljubljani, so pa imeli Predjamci (Lueger). Nikolaj, grajski grof v Luenzu in Predjami (Lueg), glavar v Devinu in na Krasu, je dal to kopalnico, ležečo pod sv. Nikolajem med obema potoma, ki držita ondi v mlin, v fevd mojstru Juriju

⁴⁾ Orožen, Das Benediktiner Stift Oberburg, 40. — Schumi, Urk. Buch, II, 214. — Dimitz, Gesch. Krains, I, 175.

⁵⁾ Archiv der Akad. d. Wiss. in Wien, X, 435.

⁶⁾ Kranjski dež. arh. I, 52.

Paradižu (Parades) dne 2. februvarja l. 1453.⁷⁾ Potem je dobila to kopalnico, ležečo pri (frančiškanskem) samostanu pod sv. Nikolajem, v fevd soproga ljubljanskega meščana Melhijora Poscha in jo je prodala ljubljanskemu kapiteljnu.⁸⁾

Kopališče je potem ves čas ostalo kapiteljsko in kapiteljski fevdonosec je bil stolni dekan. Prvi je prejel za Poschovko kopalnico v fevd dekan Machor. Kapitelj se je potrudil, da so mu Predjamci (Luegerji) in njihovi dediči ponavljali podelitev tega fevda ob imenovanju novega dekana ali nastopu novega predjamskega gospodarja, sam je pa dajal kopalnico v najem, ali pa jo je oddajal s kupnim pravom. Dne 19. febr. l. 1532. sta jo dobila v dosmrtno kupno pravo mojster Volbank Z a c h e n p e r g e r z Dunaja in njegova soproga Katarina za letnih 8 renških gold. (à 60 kr.). Zavezala sta se, da bodeta vedno priznavala kapitelj za svojo zemljiško gosposko, skrbela za trdno ostrešje nad kopalnico, dobro postrezala kanonikom in ljudstvu ter kopalnico prodala le kakemu veščaku.⁹⁾ Navzoča sta bila pri sklepanju te pogodbe ljubljanski mestni sodnik Ivan Tischler in mestni svetovalec Volbank Rieger.

Dediči Predjamcev so bili grofje Thurni, ki so tedaj podeljevali kopalnico z neko šišensko desetino vred (in Keutsch) stolnim dekanom, oziroma njihovim namestnikom. L. 1547., dne 26. jan., je prejel v Gorici ta fevd, ker tačas ni bilo v Ljubljani stolnega dekana, kanonik Pavl Wiener od Franca grofa in barona s Thurna in Križa, dednega deželnega dvornega mojstra na Kranjskem in v Slovenski Krajini ter deželnega glavarja goriške grofije in Tolmina.¹⁰⁾ Nato je pa dne 4. avg. l. 1552. od istega grofa kopalnico prejel v fevd stolni dekan Jurij Jobst, dne 4. januarja l. 1557. dekan Baltazar

⁷⁾ Izv. perg. listina v ljublj. kap. arh., zv. 250, 4.

⁸⁾ »Luegger Lehenbuch«, Mitth. d. Mus. Ver. f. Kr. 1866, str. 247.
— Dimitz, Gesch. Krains, I, 303.

⁹⁾ Ljublj. kap. arh., zv. 250, 5.

¹⁰⁾ Izv. perg. listina v kap. arh. ljublj., zv. 258, 7.

Gurkfelder, 1. januarja l. 1565. dekan Mihael Frankovič (Frankhouitsch), 28. avgusta l. 1567. dekan Jurij Brajkovič (Braichowiss), 11. nov. l. 1561. dekan Andrej Staimetzer in dne 31. avgusta l. 1572. novi stolni dekan Baltazar Radlič (Rädlitsch).¹¹⁾ Dne 9. jan. l. 1644. je Vrban, grof s Pottinga in baron v Oberfalkensteinu, kot grajski grof v Lientzu in dedič Luegerskih in potem Thurnskih fevdov dal ljubljanskemu kapiteljnu v fevd zopet kopalnico, ležečo, kakor stoji zapisano zunaj na listini, pri pokopališču za cerkvijo sv. Nikolaja.

Dne 17. marca l. 1652. se je pa spisala najemna pogodba glede kopalnice, ležeče zraven oratorija bratovščine sv. Rešnjega Telesa pri stolni cerkvi sv. Nikolaja, med kapiteljnom in padarjem (Bader) Krištofom Pogenschmidtom. Najemnine je po pogodbi dobival kapitelj na leto po 25 gld., zato je pa moral popravljati kopalnico, v kateri je padar tudi stanoval. Le male poškodbe je Krištof moral postrojiti iz svojega. Ker se mu je pa zdelo, da kapitelj kopališča ne popravlja dovolj dobro, pritožil se je dne 11. jun. l. 1660. na magistratu in zahteval za slučaj nesreče odškodnine. Kapitelj se pa ni hotel pravdati zaradi poprave kopalnice, ampak je rajši kapiteljski upravnik kanonik Ivan Marko Rossetti l. 1663. v imenu kapiteljna z vrtom in vsemi pripadki prodal kopalnico (Padstuben), ležečo precej za hišo bratovščine sv. Rešnjega Telesa, s pravico kupnega prava za neko svoto denarja istemu ljubljanskemu meščanu in padarju (Baader) Krištofu Pogenschmidtu, njegovi soprogi Doroteji in njunim dedičem. Zavezal se je Krištof, da bode plačeval za urbarske dače in za vse davke skupaj kapiteljnu na leto po 10 gld. kranjske deželne veljave, vzdrževal hišo, kopališče in vrt v dobrem stanu, in da bo, ako bi kdaj to posestvo prodal, zamenjal ali zastavil, storil to le s privoljenjem kapiteljna, ki naj dobi za tak slučaj iz kupne svote deseti in dvajseti penez, sicer se zapravi pravica kupnega prava ter kopališče prosto pripade

¹¹⁾ Izv. perg. listine leže v kap. arh. ljublj., zv. 258.

kapiteljnu. Drugim v najem naj bi pač smel dajati Krištof kopalnico za nekaj let, a le z vednostjo kapiteljna kot zemljiške gosposke.¹²⁾ Že l. 1663. je, pa kupila Doroteja Pogenschmidt kopalnico od svojega soproga Krištofa ter jo je v oporoki z dne 1. aprila l. 1681. zapustila drugemu svojemu možu, s katerim je bila omožena zadnja tri leta, Blažu Klemu. Meščan in padar Blaž Klem je podpisal kapiteljnu reverz o kopališču dne 16. aprila l. 1681. Nato je pa Klem vzel v zakon Marijo Pintar, in ker mu je ona tri leta v boleznih zvesto stregla, jo je postavil za dedinjo kopalnice dne 3. avgusta l. 1684.

Pozneje je kopalnico imel Štefan Benedikt Kiechl, ki jo je prodal Mihaelu Pajku, župniku v Šentvidu nad Ljubljano, kateri jo je 9. aprila l. 1704. prodal z vrtičkom vred za 300 gld. ljubljanskemu podobarju (Pülthouer) Ivanu Jakobu Menegathiju. Župnik Pajk je dobil za kotel in za opravo kopalnice posebej 100 gld., njegova svakinja, udoval Marija Sidonija Pajk, pa je prejela 6 ducatov darú. Pogodil se je župnik Pajk, da se kupnina vrne in kopalnica izroči njegovi svakinji, ako bi se ona tekom l. 1704. omožila in vzela kakega padarja ali ranocelnika.

Menili so nekaj celo izobraženci, da je neobhodno potrebno, v nekaterih boleznih si dati puščati, in da človek sploh ne more biti prav zdrav brez puščanja krvi. V starih koledarjih tedaj najdemo zaznamovane gotove dneve, v katerih se priporoča puščanje kot posebno koristno. Zdelo se je ljudem, da se ta posel najlože opravlja v kopeljih. Zato tudi ljubljanski kopalni mojster (Bader) ni samo ljudij kopal, ampak jim je tudi puščal, pijavke stavil in rane celil. Poiskali so tedaj, če je bilo le mogoče, za kopalnega mojstra kakega ranocelnika. Vsled tega ljudstvo še dandanes ranocelnike semtertja imenuje padarje (Bader). V kapiteljskem kopališču so bile tudi gorke kopelji, kar posnamemo iz tega, da je bil l. 1704. mej opravo kopalnice prodan tudi kotel.

¹²⁾ Kap. arh., zv. 258.

Iz navedenih listin posnemamo, da je stalo kapiteljsko kopaljšče nekako na istem mestu, kjer stoji danes stolno župnišče. Za svetiščem stolne cerkve sv. Nikolaja proti vzhodu sta stali hiša in kapela (oratorij) bratovščine sv. Rešnjega Telesa,¹³⁾ med to kapelo in frančiškanskim pokopališčem je bila pa kopalnica, ki je segala z vrtičem na sedanji Vodnikov trg. Najbrže so kopalnico podrli, ko so sezidali sedanje stolno župnišče.

Mali zapiski.

Grofinja Ana Katarina Zrinjska in ljubljanske klarise.

Dne 30. aprila l. 1671. sta bila obglavljena v Dunajskem Novem Mestu slavni hrvatski ban grof Peter Zrinjski in njegov svak, mladi in bogati mejni grof Frančišek Frankopan. Zrinjskega soproga Ana Katarina, zelo izobražena, rodoljubna in ponosna dama, je bila sestra Frančiška Frankopana. Imela je enega sina in tri hčere. Deležna je bila zarote proti Avstriji za osamosvojenje Hrvatske, zato jo je pa doletela žalostna usoda. Ko sta ob prihodu cesarske vojske pred grad Čakovec, kjer je stanovala s šestnajstletno hčerjo Zoro Veroniko, pobegnila mož in brat na Dunaj, da bi se opravičila pred cesarjem, so vojaki pod poveljnikom Spankauom grofinjo vjeli in trdo ž njo ravnali. Tajni svetniki v Gradcu so jo hoteli prepeljati v Karlovec ali Varaždin, a cesar je ukazal, da naj jo vtaknejo v kak samostan, kjer naj se vzdržuje z dohodki iz njenih konfisciranih posestev. Ko so imeli zaprto v Gradcu, pisali so cesarski tajni svetniki klarisam v Ljubljano, da bi jo vzele v svoj samostan. Ljubljanske nune, kakor tudi one v Judenburgu, so se je pa silno branile. V ljubljanskem deželnem arhivu (I, 21, 34, 1) je shranjenih nekoliko aktov, ki nam pojasnjujejo to zanimivo zadevo. Predstojnica samostana (klariški samostan je stal nasproti sedanjega hôtela »pri Slonu«, kjer je vojaško preskrbovališče) je bila tačas opatinja Marija Lukančič. Svetniki v Gradcu so pisali dne 3. junija l. 1671. kranjskemu vicedomu Eberhartu Leopoldu grofu Blagaju, da naj poišče za grofinjo prostora v kakšnem kranjskem samostanu. Vicedom je odgovoril, da bi grofinja v drugih samostanih, kakor v Mekinah, Velesovem ali Škofji Loki, utegnila napraviti kake mahinacije, v Ljubljani, kjer klarise dozidavajo in razširjajo samostan, bi bilo pa za-njo primerno mesto. Opatinja Lukančič

¹³⁾ Kapelo sv. Rešnjega Telesa so zgradili na mestu Satlbergove hiše l. 1640. (Hist. Cathedr. Eccl. Labac. str. 35.)

je pa odgovorila, da tega nikakor ne more storiti. »Veliko Hrvatov«, tako je pisala, »prihaja s konji in drugimi stvarmi na ljubljanske sejme. Lahko bi Hrvatje napadli samostan, z lestvicami zlezli čez ozidje in ne odpeljali samo grofinje, ampak tudi drugim nunam storili kaj hudega. Okoli samostana prebivajo skoro sami delavci, ki nimajo orožja, in ti bi nas ne mogli braniti. Ker ravno zidamo, sem morala za zidarje odpreti klavzuro, in grofinja bi lahko tudi sama ušla, posebno tačas, kadar smo nune v koru. Slišala sem praviti, da je grofinja bolehna, in zelo neprijetno bi bilo, ako bi vedno zdravnik moral hoditi v naš zavod. Če grofinja celo cesarstvo vznemirja, kakšen nemir bi lahko ž njo še-le prišel v naš tihi samostan, kateri bi vsled nje še celo utegnil priti ob dobro ime. Grofinja bi gotovo privedla seboj tudi mnogo služkinj in z vednimi obiski bi se profaniral naš parlatorij«. Nato so cesarski svetniki dne 29. avgusta in 19. septembra l. 1671. odgovorili vicedomu, naj dopove klarisam, da cesar hoče, naj nune grofinjo vsprejmejo na vsak način. Imela bode v samostanu le eno sobo z eno posteljo in obe njeni služkinji eno sobico s posteljo. Ako bi se klarise teh dveh služkinj branile, naj jej dajo dve svoji postrežnici. Le to naj se vicedom ž njimi domeni, koliko bi zahtevale na leto plače. »Izgovor klaris ne drži, da stoji samostan zunaj mesta, da ima na dve strani prosto polje, da je zid okoli njega nizek, da bi grofinja lahko ušla, ali da bi jo Hrvatje prišli rešit, ker ime Zrinjski še ni ugasnilo. Saj imajo vender nune trojen zid, tedaj naj se nikar ne ustavljajo več cesarjevemu ukazu, da si ne nakopljejo cesarske nemilosti«. Na prigovarjanje vicedoma so klarise odločno odgovorile, da se rajši vse izselijo, kakor da bi vzele grofinjo v svoje ozidje. Tako je sporočil vicedom svetnikom v Gradcu. Vzeli so nato grofinjo Zrinjsko v samostan graških dominikank, kjer je umrla dne 16. novembra l. 1673.

A. K.

Plače kranjskih deželnih uradnikov in uslužbencev l. 1730.

Ker je bila kranjska dežela vedno v denarnih stiskah, hotela si je l. 1730. pomagati s tem, da je večinoma znižala plače svojim uradnikom in uslužbencem, in sicer takó-le: Deželni kapelan je bil Ivan Andrej pl. Flachenfeld z letno plačo 240 gld.; ta služba deželnega kapelana se je tačas odpravila. Deželncemu tajniku Ivanu Antonu Vermattiju se je znižala plača od 625 na 565 gld., a privolilo se mu je zato, ker je imel z odpošiljanjem spisov o mesnini in popravi cest posebej posla, priboljška 225 gld. Pisarju deželne gosposke sodnije Ivanu Krstniku Prešernu so znižali plačo od 650 gld. na 590 gld.; knjigovodji Sebastijanu pl. Raigersfeldu od 910 gld. na 850 gld. Vojnemu tajniku Franč. Wisenederju so zvišali plačo od 300 na 400 gld., regulatorju Karolu Seifridu pl. Perizhoffu so jo pa znižali od 525 na 325 gld., pristavoma dež. tajništva Ivanu Krstniku Felberju in Franč. Krištofu Bogataju

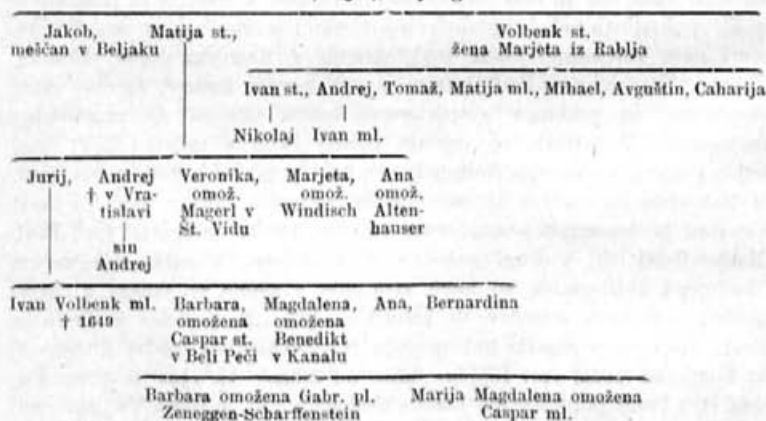
od 500 na 400 gld.; pri starem so pustili plačo pristavu dež. knjigovodstva Filipu pl. Giorgio s 380 gld. in pisarju s 50 gld. Računskim uradnikom (Raittofficiere) so določili plače: Jakobu Karnerju, Joštu Jožefu pl. Petteneggu in Žigi Wagnerju po 317 gld. 15 kr., Leopoldu Cahariji pl. Rasternu mesto 360 gld. 370 gld. s pogojem, da bo za pisarja dajal po 50 gld., Tomažu Seifridu Merjascu in Franč. Henriku Wagnerju so jo znižali od 360 na 320 gld., Ivanu Juriju Haselbacherju, Feliksu Antonu Rozmanu in Jakobu Mraku so določili na novo po 320 gld., Ivanu Antonu Wollwizu pa dovolili le 75 gld. Pisarjem v kanceliji so regulirali plačo takó: Gregorju Rozmanu so jo znižali od 400 na 320 gld., Martinu Smrekarju in Juriju Brnikarju od 360 na 320 gld., službo Ivana Josipa pl. Karnberga s 315 gld. so odpravili, na novo nastavili pisarja Ivana Adama Rozmana s 320 gld. in pisarjema Tomažu Bregantu in Ivanu Andreju Kempfu so jo zvišali od 200 gld. oz. 110 gld. na 320 gld. Registratorskemu pristavu Tomažu Ignaciju Kleinu so plačo znižali od 301 gld. 30 kr. na 135 gld., mesti pristavov Antona Dominika Blanscharta s 150 gld. in Franč. Crue z 225 gld. so odpravili. Doktorji medicine so dobili: protomedik Ivan Andrej pl. Coppini 480 gld., Marko Grbec 400 gld., Andrej Kappenjäger 300 gld., Ivan Jurij Krašinar 300 gld., Volk Andrej Vidmayr 350 gld. (prej 300 gld.), Josip Kastner 200 gld. (prej 150 gld.), Ivan Krstnik Kamnizer 300 gld., Jurij Volbank Žgur (Sigur) 250 gld., prej 100 gld., Ivan Ludovik pl. Qualiza v Novem Mestu 100 gld., Ivan Krstnik Novak 300 gld., Franc Ksaver Zalokar 200 gld. in Jakob Fleischman, zdravnik za oči, kamene in zlome, 135 gld. (prej 200 gld.). Advokati pri gosposkem sodišču: Ivan Krstnik Felber, Franč. Kristof Bogataj, Ignac Leopold Žvan in Ivan Krstnik Weinizer so imeli prej po 100 gld., sedaj so jim odščipnili po 10 gld. Rentnega mojstra Ivana Krstnika Muchelna so dali s 400 na 150 gld., kvartirskemu mojstru Seifridu Bonaventuri pl. Werthenthallu je ostalo 360 gld., kakor tudi agentu na Dunaju baronu Werneggu 200 gld. Lekarničarjem Ferdinandu Frey-u in V. Frideriku Ostermanu so znižali od 50 na 45 gld. in Mariji Elizabeti Aichelbrenner v Novem Mestu od 100 na 45 gld., dež. selu Ivanu Josipu pl. Schluderbachu od 220 na 217 gld., topničarskemu stotniku Karolu Josipu pl. Wisenthallu od 350 na 200 gld., plesnemu mojstru Ivanu Jakobu Wetstainu od 200 na 180 gld., vojnim trobentarjem: Ferdinandu Mihaelu Monu, Ivanu Josipu Tazolli, Lorencu Wiserju in Pavlu Wolfu, Ivanu Josipu Resicu in vojskinemu bôbnarju Henriku Pastorju od 174 na 157 gld., nakupovalcu konj Bernardu Kunstmillerju od 350 na 315 gld., službo podkonjarja Ivana Gašparja Kerscheinerja z 200 gld. so pa odpravili. Tiskarju Ivanu Juriju Mayrju so znižali plačo od 270 na 100 gld., ter odpravili

ono stavbenega mojstra Karola Martinuzija s 75 gld., štirim stražnikom ljubljanskih stolpov so pa pustili po 25 gld., kakor tudi prejahačem (Ueberreiter) Ivanu Paumgartnerju, Gašparju Pongrazu, Francu Strusu, Matiji Mulcu Andreju Krönü in Frančišku Ksaveriju Trevenu po 50 gld. 37 kr. Čuvaju vrat Francu Karolu Pavlinu so znižali plačo od 250 na 200 gld. (mej tem je bila všteta nagrada 30 gld. za kurjavo posvetovalnice in 20 gld. za navijanje ure). Vrtar deželne hiše Josip Jaklič je imel plače 36 gld., od oskrbovanja kapele 10 gld. in od lede-nice 30 gld., dimnikarja Tobijo Antona Obermayrja so pa na novo nastavili s 40 gld. Plača vseh deželnih uradnikov in uslužbencev je tedaj znašala poprej 16.829 gld. 12 kr., l. 1730. so jo pa znižali na 13.636 gld. 39 kr. (Kranjski dež. arhiv v Rudolfinu, zv. 405, 1.) A. K.

Rodovina Paul pl. Nagerschigg. Lansko leto je izšla zanimiva knjižica: *M. v. Plazer, Das Canal- und Fella-Thal in Kärnten unter der Herrschaft des Bisthums von Bamberg in Franken (1007—1759)*. S. A. aus dem Oesterr. Jahrbuch 1899. Wien 1899 str. 55. — V ti vestno in pregledno sestavljeni monografiji naborjetskega trga omenja pisateljica obširneje tudi rodovino Paul pl. Nagerschigg, katero je omenil že S. Rutar v »Izvestjih muz. društva« 1895, p. 261. Pauli (Paul, Paull, de Pall, de Pol, Pawl, di Poll, di Pol Zeneco), prvotno benečanskega rodu, so se o času, ko je bilo naseljevanje Italijanov v Avstriji in posebno v naših pokrajinah vsled ugodnih trgovinskih razmer zelo v navadi (primeri naše Valvasorje, Cojze itd.), naselili v Kanalski dolini, Lužnici, Žabnici, Nagorici nad Podkloštrom in v Naborjetu samem, kjer so vsled razumnega in pridnega gospodarstva kmalu dospeli do premoženja in ugleda. V listinah se omenja obitelj Pauli v začetku XVI. stoletja; l. 1523. se imenuje Andrej Paul v neki pogodbi sodnik naborjetski. V Naborjetu in okolici so imeli velika posestva, plavže, par his, med katerimi je znamenita »benečanska palača«, katero je sezidal Jurij Paul, Matije Paula sin, v drugi polovici XVI. stoletja. V naborjetski cerkvi Marijinega obiskovanja so imeli svoj altar v kapeli sv. Janeza, z lastno grobnico, in svoje zvonove, na katerih so bile vlite podobe ss. Petra in Pavla. Imeli so v posesti tudi gradiča Nagerschigghof (sedaj Stiegehof) in Fuggerau (sedaj »pri Ribiču« južno od Zilice). L. 1592. je cesar Rudolf II. v Pragi poplemeničil Jakoba Volbanka star. in Ivana Volbanka ml. s priimkom Nagerschigg (Nagerschikh). Vsled verskega preganjanja so se nekateri Pauli, ki so bili prestopili k protestantski veri, izselili na tuje, tako Andrej Paul, Matije st. sin, in Matija, sin Volbanka st., katera sta se naselila v Vratislavi in ondi tudi umrla. [Andrej Paul je napravil v Vratislavi 11. avg. 1584 oporoko, katero so mestni svetovalci vratislavski 11. jan. l. 1585. podpisali in z mestnim pečatom pečatili. Oporoka je bila poslana Paulovi rodovini v Naborjet z volili vred, katere je

Andrej Paul svojim sorodnikom določil.] Mihael, sin Volbanka st., se je izselil v Režno, kjer je došel do časti; v pismu svojim nečakom Volbanku ml. in Battisti iz l. 1637. se je podpisal »obrister Leittenamt«. Vdova njegova Ana se omenja l. 1638. O bratih njegovih Avguštinu in Tomažu (ki se je še v Naborjetu oženil) se poroča, da sta se podala s svojim najmlajšim bratom Caharijo l. 1609. na Švedsko, kamor sta prišla kmalu potem tudi Andrej in njegov sin Ivan ml., potem ko sta prodala posestva rodovine na Koroškem. Caharija (rojen l. 1586., umrl v Stockholmu l. 1630.) je začetnik švedske linije; njegovih potomcev živi še dandanes kakih 30 na Švedskem. Ivan st. je prodal Nagerschigghof, katerega je po očetu podedoval, gospodu Troyerju ter se je izselil v Lindau, kjer je kmalu umrl; l. 1638 je bila njegova udova Marija že omožena z g. Paizingerjem v Zabnici. Razven Nikolaja, ki je bil sodni pisar v Volšperku, je ostal v domovini le Ivan Volbank ml., ki se je oženil l. 1622. z udovo Katarino pl. Christalnig-Gillitzstein, rojeno pl. Zeneggen-Scharfenstein, ki je imela iz prvega zakona sina Jurija pl. Christalnig-Gillitzstein. Ivan Volbank ml. je bil cerkveni ključar; l. 1640 je postal naborjetski sodnik. Umrl je 16. feb. 1649. — V drugi polovici XVII. stoletja je izmrla rodovina Paul v moškem kolenu. — Rodovnik rodovine Paul pl. Nagerschigg:

Ivan Paul † 1564, soproga Veronika

Te podatke sem povzel iz listin naborjetskega arhiva, katerih regeste mi je prepustila g. pisateljica.

P. Walter Šmid, O. S. B.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.